

HITKÖZSÉGI SZEMLE

ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ÜGYEINEK HAVI KÖZLÖNYE

SZERKESZTI: Dr. WEISZBURG GYULA.

— MEGJELENIK MINDEN HÓ ELSEJÉN. —

Fokos és pajesz.

Irta: Dr. Frisch Ármin.

A magyar röpke szavak szótára ismét gazdagabb lett. Az el-differenciáló terminologia megint alkotott olyan kifejezést, amely az egynemű fogalmaknak külön-külön megnyilatkozó sajátosságait valahogyan kidomborítja. Valamikor a *nyulbőr és buzogány* szolgáltak ilyen megkülömböztető jelül. A haladásnak mindent eltipró szelleme ezeken a szóvirágokon is átgázolt. *Fokos és pajesz* sokkal szemléltetőbb és Kubinyi országgyűlési képviselő ur szűkebb hazájában talán elevenebb és érzékibb a kép.

Igazán nehezebb esik az embernek az egész dologról akár komolyan, akár tréfásan beszélni. Hogy a modern gazdaságtan már régen fölismerte azokat az indítékokat, melyek miatt az egyik vagy a másik sorompóba lép és hogy ezek között a vallási hovatartozóság nem számítható, ki beszélhet ma arról? Hiszen Kubinyi ur nem is a szociológiai szempontoktól vezérelteknek az elméjét akarta meggyőzni. Itt voltaképpen hangulatcsinálás történt. Nem is az volt a képviselő ur célja, hogy a tisztán anyagi kérdést úgy állítsa le, mintha az adótörvények végrehajtásának elhalasztása tisztán zsidó érdek volna. Ezt nem állíthatta volna. Ez ellen még az ő saját fogyatékos látása is tiltakoznék, mert végre is a városi hatóságok majdnem egyhangú felszisszenésének hallatára neki is éreznie kellett, hogy itt nemcsak a pajeszt húzták meg, hanem a fokost is kiverték a berekből.

Igenis, hangulatcsinálás volt az egész. Ahol a fogalmak hiányzanak, ott — úgy tartja a német közmondás — a helyesen megválasztott név is megteheti a kötelességét. Itt is hiányoztak azok a meggyőző érvek, melyek az ellenfélt lábáról levették és arra jó volt egy szó, amely majd megteszi kötelességét. A „*fokos és pajesz*” igen alkalmas terminus a kedélyek felizgatására, a lelkek nyugtalanítására

és végre is, ha ez a nyugtalanság már meg van, akkor ki az ördög törődnék még azzal is, hogy itt egzisztenciális kérdéseket vetettek a mérlegbe. Kinek jutna még eszébe, hogy az életnek egyéb nehézségei és keserőségei is vannak, amikor alkalom kínálkozik arra, hogy a pajeszen vitatkozzunk.

És ebben van az a helyzet, mely minket zsidókat mélyen elszomoríthat. Nem a bántalmazások, nem a lekicsinylések. Ezeket majd csak kibírjuk. Elviseljük azt az igazságtalan megítélést is, mellyel lépten-nyomon találkozunk. Megszoktuk és ez már — úgy képzeljük — életünk kísérő árnyéka. De egész egyszerűen kérjük: kibírja-e a keresztény társadalom? Az a keresztény társadalom, melynek ugyan-csak létérdeke, hogy felvilágosodjék, hogy szeme azokra az erőkre irányíttassék, melyek a nemzet egyetemének a fentartó oszlopai — a tudás, a hozzáértés, a megítélnitudás: kérjük, az a társadalom kibírja-e, hogy amikor alkalma kínálkozik közgazdasági kérdéseknek a néppel való megértésére, akkor egy snájdig szóval nevető izmait hozzák mozgásba, hogy eltereljék a figyelmet arról, aminek a tudása és megértése életbevágó érdek. A nép pikantiériákat kap, „*circenses*”-t akkor, amidőn az élet iskolája jóvá tenné azt a mulasztást, amit az elemi oktatásnak kellett volna elvégeznie.

Mert ha a törvénynek van nevelő hatása, akkor az adóügyi szabályozások éppenséggel a legalkalmasabbak arra, hogy az emberekkel megismertessék a közgazdasági élet különféle ereit. Az ilyen törvényeknek igazi a nevelő hatása, mert ökonomiai tanításokat nyújtanak, foglalkozási ágakat sarjastanak és az ilyenekből tudhatják meg az emberek, mi az oka annak, hogy az egyik tárgy alkalmasabb a megadóztatásra a másiknál s megtudhatja, melyik az a kereset, amelyik a nagyobb adót kibírja és miért. Az egyes foglalkozási osztályok figyelme itt tartható ébren és itt irányítható, hajlítható és terelhető olyan pontok felé, amelyekhez való eljutás kívánatos. Ha igaz, hogy a magyar nép közgazdasági tudása nagyon fogyatékos, akkor az ilyen szavaknak még akkor sem volna szabad elhangzaniok, ha az egész ellenkezés csakugyan tisztán a zsidók zsebének volna az ügye.

De rossz szolgálatot tett Kubinyi ur annak, ahogy mondani szokás, a „történeti” „*nemzetfentartó*” osztálynak is, amelyhez a képviselő ur tartozik és amelyhez való tartozásnak a tudata még elég háttvédiül szolgál bizonyos embereknek, ha nyelvük megbotlik, ha szájuk eljár és elég jogcimet szolgáltat arra, hogy kérkedve igazságtalanul támadhassanak vagy védelmezhessenek. Kubinyi urnak már

annyit illenék tudni, hogy azok a „*tekintélyromboló hazátlan*“ tudósok és a minden hazafias lélek előtt „*megvetéssel*“ sújtott szociológusok már nem egészen siker nélkül hirdetik, hogy az az alap, amelyből a Kubinyiéek tekintélye táplálkozik, nem egészen morális alap és hogy a multnak hazafiságérzése sem volt hijával annak az anyagias gondolkodásnak, melynek ő most oly tartalmas ostora akart volna lenni. Illenék a képviselő urnak is tudni, hogy vannak Magyarországon történeti tudósok, akik szerint az a „*történelmi osztály*“ csak akkor ismerte fel a haza veszedelmes voltát, amidőn a zsebe került bajba és ezek a tudósok azt állítják és — ismételten mondjuk — sokan el is hiszik nekik, hogy a népnek hazafias felbuzdítására is csak akkor történt kísérlet, ha azzal az urak hatalmát a nép ellen és a népvására meg kellett erősíteni.

Ne felejtse el a képviselő ur, hogy ma a nép a maga felvilágosítását már nem onnan nyeri, akonnan hajdankor. Tovább megyünk. A nép igen sok esetben ma már arra is képes, hogy gyanuval fogadjon minden kijelentést, melyet arról az oldalról hall, amelyen Kubinyi ur érzelmvilága szemlélhető. És ha a nép gyanut fog, akkor már nem áll meg és ha érzelve és történeti nevelése folytán hajlandó is mindig egyet ütni a zsidó fejére, az ujult nevelés ezt a történeti ideológiát azért némileg már ellensúlyozza. A parasztfogás már a nehezebb munkákhoz tartozik és a paraszt is hamar látja át, miért kellett az adófizetés népszerűségét a pajesz meghuzásával emelni. És ha a parasztnak ebből a meglátásából valamelyik osztály károsodik, bizonyára nem a zsidók azok.

És még egyet. Ujabban szokásos panaszkodni, hogy az évtizedeken át magát nemzetéhez hűen valló zsidó néptömegekben olyan velleitások volnának észlelhetők, mintha a zsidók hazafias érzése apadófélben volna. A cionizmus ellen harsognak onnan a legjobban, ahoi a pajeszt oly örömmel meglátják. Ha tehát igaz volna, amint nem igaz, hogy a zsidó hazafiságot ma kétségbe lehet vonni, honnan van az, hogy éppen azok, akik a nemzeti egységre, a nyelvben és érzésben való egységre oly nagy súlyt helyeznek, éppen azok bontják meg mindig az érzések harmoniáját! és éppen azok gondoskodnak mindenkör olyan röpké szavakról, melyeknek nyomán a meghasonlás és a megnemértés terem?

Harc a liberális „irányelvek“ körül.

A német liberális rabbik „irányelvei“, melyekkel folyóiratunk utolsó számaiban kimerítően foglalkoztunk, nagy hullámokat vetettek a német zsidóság körében. A konzervatív körök, amint előrelátható volt, nem türik hallgatagon a hagyománynak azt a sértését, mely a liberális irányelvekben tagadhatatlanul rejlik és különböző árnyalataik különböző hangnemben ugyan, de egyértelműen állást foglalnak az új elvek ellen. A „Verband orthodoxer Rabbiner“, amelynek élén a frankfurti dr. Breuer és a fuldai dr. Cahn állnak, egyszerűen kijelentik, hogy a liberális zsidóságot nem is ismerhetik el zsidóságnak, hogy a konzervatív és a liberális zsidóság nem két irányt képviselnek, hanem „két vallási rendszert minden elvi közösség nélkül“. Ennél a radikális nyilatkozatnál enyhébb a „Vereinigung traditionell — gesetzentreuer Rabbiner“ kijelentése, melynek élén a poseni Feilchenfeld és a volt miskolci, jelenleg hamburgi Spitzer állnak; ez nem tagadja ki a liberálisokat, de elég sajtáságosan azt az állítást kockáztatja, hogy „vallástörvényi döntések és autorizációk oly rabbik részéről, kik az előbbieket szerint destruktíveknek kijelentett elveket vallanak, érvényeseknek el nem ismerhetők. Különösen nem tekinthetők házassági elvállások, melyek az ő intézkedéseik során történtek, az elváltak új házasságkötéseire érvényeseknek.“ Egy másik árnyalat szerint, a frankfurti Horovitzsal és Nobelrel az élén, „a mélyreható vallási különbségek a liberális és a hagyományszerűen törvényhű zsidóság között, gyakorlati következményeikkel együtt továbbra is fenállanak, de schizma szükségére nem forog“. De szóra jelentkeznek a mérsékeltek is, kiknek vezetői a müncheni Werner, a berlini Weisse és a boroszlói Brann. Ők elvben elismerik a vallás fejlődését, de azért veszélyeseknek tartják az „irányelveket“ és el akarnak háritani minden javaslatot, mely szakadást idézhetne elő a zsidóságban.

A vallási schizma réme azonban, úgy látszik, magukat a liberális rabbikat is meghökkentette és azért még a konzervatív nyilatkozatok megjelenése előtt jelentette ki a liberális rabbik előljárósága, hogy 1) az irányelvek nem új vallás alapítását, vallási alaptanok megszüntetését és új sulchan-aruch teremtését célozzák, hogy 2) a zsidóság egységét minden körülmények közt fentartani óhajtják és azért 3) készek mindazon pontokban, melyekből vallási szakadás támadhatna, különösen pedig házassági kérdésekben, a konzervatívokkal megegyezésre jutni.“ Mint az eredmény mutatta, e nyilatkozat nem nyugtatta meg a konzervatívokat és nyilatkozataik egymásután láttak napvilágot.

Érthető, hogy az irányok harca, mely így kitört, a legkényesebb helyzetbe a hitközségeket hozta. Mert az egyesek állást foglalhatnak lelkiismeret és meggyőződés szerint a nekik helyesnek látszó felfogás mellett. De mit csinálnak a hitközségek, különösen a nagyok, melyek kebelében minden árnyalat hívei élnek? A berlini hitközség volt az első, melynek képviselőtestülete álláspontját a következőkben fejezte ki:

1. „A német zsidóság kebelében a legkülönbözőbb felfogások és irányok léteznek, melyek a zsidó hitközség köteléke által egységgé fűzetnek. E törhetetlen egység sem liberális rabbik, sem orthodox vagy hagyományszerűen hithű rabbik nyilatkozatai által meg nem ingatható.

2. A zsidóságban létező egy iránynak sincs joga a másiknak a zsidó közösséghez való tartozását tagadni vagy a vallási csekélyebb értékűség szegényével illetni.

3. Sajnáljuk és rosszaljuk, hogy bizonyos irányu rabbik egy csoportja azt a jogot tulajdonítja magának, hogy a zsidó hitközségektől választott rabbik vallási döntvényeit, funkcióit vagy vallásoktatását érvénytelennek vagy veszélyesnek nyilváníthassa.

4. A rabbik választásánál számolunk a hitközségben fenálló különböző vallásos irányokkal és szembeszállunk minden törekvéssel, mely arra alkalmas, hogy bármely irányhoz tartozó rabbijaink tekintélyét csorbitsa.”

A berlini hitközség e nyilatkozatához a Frankfurt a/M-i hitközség is csatlakozott, de az ily hivatalos nyilatkozatokkal a kérdés természetesen nincs elintézve, mert bár kihatásai az adminisztratív hatóságra tagadhatatlanok, valójában mégis tisztán lelkiismereti ügy. Mert egy konzervatív eszmékhez ragaszkodó zsidótól érthető, hogy rabbik, ki p. o. Kohent gerusával összead, rabbinak el nem ismer, de a liberálisok álláspontját is kell tudni méltányolni, mert belőlük is a lelkiismeret beszél és a legorthodoxabb érzelmű is kénytelen igazat adni dr. Seligmannak, a mozgalom vezetőjének, amikor legutóbb tartott prédikációjában kifejti: „ha nem volna liberális zsidóság, hány tagot számlálna még a német, az európai, az amerikai zsidóság? Ha senki, ki nem „hagyományszerűen hithű“, meleg szeretete, áldozatkész hűsége dacára, nem volna zsidó többé, vagy bűnös, hány jó vagy nem bűnös zsidót számlálna még a zsidóság? Mily hamar olvadna össze „a törvényhez hívek“ kis csapatja a műveltség országaiban és nem volna távol a nap, mikor csak a rabbi maradna egyedül . . . Hát ily végzetes időkben ne legyünk egyébre képesek, mint panaszkodásra és jajveszékelésre és tétlenül nézzük, hogy a régi jámborságu zsidóság nemzedék nemzedék után elvész és a *semminek* karjaiba dől . . . Mi,

liberális rabbik, harcolunk közösségünk minden egyes lelkéért, minden gyermekért, új zsidó értékeket teremtünk a zsidó jelen részére és napról-napra megéljük, hogy az elidegenedetteket visszanyerjük . . . És épen ez az, ami isteni hívásként hajt munkánkhoz, hogy csak az a zsidóság, melyet *mi* hirdetünk, *mi* tanítunk, bír avval az erővel, hogy a *mi* hitközségeinket a zsidóságnak megtartsa és visszaszerezze . . . Jaj annak, ki a béke kedvéért az igazságot áldozza fel!“ A harc tovább folyik, de belőle is fakadhat üdv.

Horn Ede és a pesti reform.

A Horn Ede emléktábla leleplezése, mely folyó hó 29-én ment végbe az első és egyelőre utolsó zsidó vallású államtitkár szülőhelyén, Vágújhelyen, a figyelmet Horn Ede vallási törekvéseire is tereli. — Hisz ismeretes, hogy Horn Ede, eredetileg *Einhorn* Ignác fiatalabb éveiben behatóan foglalkozott a zsidó vallás kérdéseivel is és lelke lett a reformtörekvéseknek, melyek különösen Németországból szivárogtak át mihozzánk is. Hetilapot is alapított e törekvések előmozdítására, a „Der Ungarische Israelit“ c. lapot és midőn a „Reformtársulat“ 1848-ban a Királyutca és Valero-utca sarkán levő u. n. Valero-házban imahelyiséget nyitott, őt választotta a Társulat rabbijának. Képesítése ez állásra, mint a pozsonyi és más jesibák volt tanítványa, amennyire-annyira meglehetett, sok tudomány nem is kellett hozzá, tekintve, hogy a Reformtársulat csak nagyon kevésbé állt hagyományos rabbinikus alapon, a speciális reformirányban való képesítés megszerzése céljából pedig Berlinbe ment, hogy az ott Holdheim vezetése alatt fennálló reformhitközség intézményeit és szokásait tanulmányozza.

A pesti hitközség előjárósága a Reformtársulat fennállását nem szívesen látta, nemcsak vagy talán legkevésbé vallási, mint inkább adminisztratív és gyakorlati okokból, de *Horváth* Mihály, a forradalmi vallás- és közoktatásügyi miniszter a reformhitközséget 1849. jun. 24-iki leirattal teljesen önálló hitközségnek ismerte el és elrendelte, hogy :

„A pestvárosi reformált Izraeliták, a régi vallásos és polgári intézményü izraelitáktól (?) különválva, önálló községet alakítván, miután e tetteket a kormány is helybenhagyta, meghagyatik pest-megye és város úgy az ország többi törvényhatóságának, hogy minden a pesti izr. községhez hivatalosan intézendő rendeleteiket és megkereséseiket külön a reformált községhez is küldjék meg tovább

annak és minden tudósításaik, vagy kiadandó bizonyáglevelleit érvényeseknek ismerjék és fogadják el.“

E rendeletnek megfelelően a reformközség önálló anyakönyvvvel bírt és a rabbija előtt kötött házasságok érvényeseknek ismertettek el.

A reformközség vallási elvei és gyakorlata bizony radikálisak voltak. Horn egy füzetben : „Grundprinzipien einer gelauterten Reform“ címmel csinált propagandát érdekükben és nagyjában azonosak az amerikai hasonló községek és a Berlinben most is fennálló Reform-gemeinde vallási álláspontjával. Legszenvedélyesebb és legradikálisabb az az ujtás, hogy a szombat vasárnapra tétetik át, természetesen a régi szombati törvények betartása nélkül, étkezési törvények eltörlötlenek, circumcisio fölösleges, férfiak és nők nem különíttetnek el a templomban, hol imádkozni kalap nélkül is lehet, sófart roshasonohor nem funak, macottot peszachkor nem esznek; a többi ehhez képest apróságok.

Horn nem sokáig lehetett a Reformtársulat rabbija, mert Világos után Komáromba kellett menekülnie, hol Klapka tábori papnak nevezte ki, majd Komárom kapitulációja után Bécsbe, később Prágába, aztán Német-, Franciaországba, aztán Belgiumba ment, hol más kérdések foglalkoztatták és más tereken szerzett magának hirt és elismerést.

A Reformtársulat azonban Horn elbujdosása után is tovább tengődött, mert amint a forradalmi tényezők kedveztek eziránynak, a reakció természetesen el akarta nyomni. Az meg is történt. 1852. okt. 20-án a K. K. Statthaltere a Reformtársulatot feloszlatta, templomát bezáratta, miután papjától, Einhorn Dávidtól már előbb megvonta a jogot esketések és kihirdetések eszközzésére. A nagy hitközség a kiváltakat ünnepélyesen visszafogadta és a reformmozgalom megszűnt.

A reformközség nagyságára nézve következtetést vonhatunk abból az adatból, hogy 1852-ben *Schwab* Farkas főrabbi elismeri, hogy a Reform-társulat anyakönyveit átvette, melyekben 62 születést és 5 esketést talált feljegyezve, azonkívül a hitközség levéltárában egy Reform „Verzeichniss“ is található, mely 344 nevet tüntet fel, ezek közt van vagy 6 nő is. E nevek viselői közül később nevezetesebbek lettek *Fodts* Antal a fiárvaház és siketnéma intézet alapítója, Dr. *Pollák* Henrik és *Reusz* Károly a Chevra Kadisa elnöke.

Horn Ede nevét nem a Reform-hitközség megalakítása tartotta fenn, de kétségtelenül érdekes és a kort jellemző jelenséget képez az államtitkár, ki ifju éveiben rabbi volt.

Az ünnepek a középiskolában.

Mindig különös öröm tölti el a vallástanítót, ha az őszi ünnepek lezajlottak, mert mindig küzdelemmel jár az ünnepeltetés. Már a tanuló-sereggel megértettük, hogy nem kegyeletes dolog ünnepentüntetőleg megjelenni az iskolában; a szülőket, kiket egyrésről az élet küzdelme, másrésről pedig a vallási közöny leszoktatott az ünneplésről, a tanuló-sereg legalább részben visszavezette az ősi ünnephez. Azok a tanárok is letettek kisdied játékaikról, akik a zsidó-ünnep alatt mindig tovább magyaráztak és az ünnep után a zsidó-fiukat tömeges inkvizícióban kivégezték. Hozzászoktatták a vallástanárok a különböző tanári testületeket, hogy tiszteletben tartsák a zsidó ünnepet. Recipiált vallás vagyunk végtére, igényünk van arra, hogy ünnepeink azzal a tisztelettel találkozzanak, mely teljes joggal megilleti őket. De nemcsak nem zsidó részről támadták az ünnepet; zsidó részről is történt felszólalás, mely *chillukot* akar teremteni bűnbánati és történeti ünnepek közt. Azzal érvelnek, hogy a szülői ház amugy is elejtette a zarándok ünnepeket, legmúltóbban ünnepelnek a fiuk az iskolában, a tanítás alatt. De az asszimiláció ezen szempontját nem fogadhatja el a vallás, ha nem akar öngyilkossá válni. A talmud ama mondása, mely szerint az iskolai munka még a messiási templom felépítése alatt sem fog szünetelni, csakis vallásos nemzedékre vonatkozik, mely az ősi tan hagyománya szeretetében él. A mi vallási indifferens nemzedékünket gyermekei által kell emlékeztetni vallásunkra. Gyermekeink által vittük be ismét számos családba a pészachot, a történeti tudatot, a vallási összetartozandóság eszméjét, gyermekeink által ismerkedett meg egy vallási közönyben felnevelt generáció megint az ünnepi csokorral, kezd megszűnni a gólusban reánk szakadt gerinctelenség. Épen a történeti tudat ébresztése, melyre annyiszor hivatkoznak modern paedagógusaink, célja az ünnepeknek. Ezért kell azokat a felnövä ifjúsággal megkedveltetni és megtartatni. Még fakultatívva sem szabad tenni az iskolalátogatást az ünnepen. Mert ha gondjainkra bizott ifjúságunk szüleire biznók azt, hire-hamva sem volna többé zsidó ünnepnek. A tanuló ifjúság zöme keresné fel az iskolát és a jámborabb érületü zsidó szülők gyermekei lakolnának ezért.

De mindezen nehézségek mellett sikerült a pesti vallástanítóknak elérni azt, hogy az ifjúság ünnepel; meglátszik az ünnep a családban is, a zsinagógában is. De a legújabb időben, hogy gyöngébb

kifejezéssel éljünk, a *paedagógiai furor* ismét belekapaszkodott a zsidó ünnepekbe. A sok nemzeti szünnap, igazgatói vakáció, névnap stb. nem szur szemet a paedagógusnak, csupán a szukkosz és pészach négy napja érinti fájdalmasan az ifjuság előmenetelén aggódó tanítókat. És elővették a Trefort-féle gólusz időből szóló miniszteri rendeletet, mely még nem ismer recipiált zsidó felekezetet és szerencsésen kisütötték belőle, hogy az iskolai szünet csak délelőttre vonatkozik, délután tehát kell tanítani és a zsidó gyermekeket berendelik délután rendes tanításra. Így keletkezik az a visszás helyzet, hogy jámbor szülők gyermeke délután kénytelen megjelenni teljes felszerelésével, mert a góluszi miniszteri rendelet csak a délelőttöt ismeri el jaum tauvnak, a délután már nem az.

Ha rabulisztikához értenénk, akkor kérdeznők, mi a különbség Pészach, Szukkosz és Sebuoth közt; miért ismeri el a miniszteri rendelet a Sebuoth-ünnepet egésznapinak. Miért nem deklarálja a az igazgatói bölcsesség Sebuoth-ünnep délutánját is hétköznapiinak?! De a multtal nem vitatkozunk, elmúlt már az a kor, noha szelleme még mindig kísért.

Sürgös követelmény volna, hogy az országos izraelita iroda és az orthodox közvetítő bizottság kérje a minisztertől, hogy vallásunk jogát délután is respektálja. Minden kétséget kizáró módon mondja ki a miniszter theologusoknak, és nem laikusoknak, kik külön Sulchan-Aruch szerint élnek, meghallgatása után, hogy a zsidó ünnep mikor van, mikor kezdődik és meddig tart. Mondja ki egyuttal azt is a miniszteri rendelet, hogy erev jomkippurkor délután is szüneteljen a tanítás, mert nagyon sok helyen a summum jus irányadó az igazgató urak szeme előtt és megesik, hogy szegény zsidó diákok jomkippur előtt nem is vacsorázhatnak, mert az igazolatlan óra réme kísérti őket. Ha recipiált felekezet vagyunk, úgy jogaink is vannak. Nem vagyunk tulkövetelődzők, de ez a minimum, amit kérhetünk az államtól.*

—sz.

* Olvasóink tájékoztatására ideiglatjuk az idevonatkozó miniszteri rendeleteket.

1. 1876. évi 28.769 sz. rendelet:

Az állami és a tankerületi főigazgatóság felügyelete alatt álló hitfelekezeti és községi középiskolákban az izraelita tanulók az előadásokon való megjelenéstől felmentendők a) a Roshasonó (ujév) mindkét napján; b) a Jomkippur (kiengesztelődési) ünnepnapján; c) a Sukkoth (sátoros) ünnep első, második és nyolcadik napjának délelőttjén; d) a Peszach (husvét) első, második, hetedik és nyolcadik napjának délelőttjén.

A fentebb jelzett középiskolák igazgatói figyelmeztendők, hogy az

A hitk. tisztv. és alkalm. nyugdíjügyéről!

Irta: **Krausz Fülöp** (Besztercebánya).

Az egységes autonómia körül folyó harc közepette nem épen fog oportunistának feltűnni, hogy a zsidó hitk. tisztv. és alkalm. nyugdíj ügyével foglalkozzunk; de tekintve azt, hogy ezen ügy legalább is oly sürgős és fontos, mint aminő az, vajjon egy autonómia és két szervezet, avagy két autonómia és egy szervezet fogja-e a jövőben a zsidóságot boldogítani, egy percig sem késlekedhetünk tovább, hogy ezen nagyfontosságú ügygyel legalább a teoriában foglalkozzunk.

A magyarhoni zsidóság szervezettlensége semmire és senkire nincsen oly rossz hatással, mint a hitk. szolgálatában álló tisztviselőkre. Az orvosnak, ügyvédnek, hivatalnoknak, kereskedőnek érdekeit az nem érinti, vajjon együtt ül-e az Országos Tanácsban a mádi rabbi, mondjuk a nagyváradai neo'ógok rabbijával, vagy sem; de az optimizmus, mely e tekintetben sokféle uralkodik és amely az ügyek konszolidálását úgy az egyik, mint a másik oldalon csak hátráltatja, leginkább a hitközségi tisztviselők és alkalm. rovására megy. Ne ámitsuk önönmagunkat egy pillanatig sem; aki a viszonyokkal tisztában van, az tudni fogja, hogy egy *vérbeli* orthodox rabbi, vagy világi előtt, egy nem-orth. rabbi, kántor, metsző azonos a nullával, de kivel szóba állni is bűn, tehát még kevésbbé tehető fel, hogy ezek az urak egy közös szervezetben — pláne vallási ügyekben — velük tárgyaljanak. Egy téren, egy közös cél érdekében azonban — talán

izraelita tanulókat, ha szüleik ebbeli óhajukat írásban fejezik ki, írásra, rajzolásra a felsorolt napokon ne kényszerítsék.

2. 1877. évi 2712. sz. rendelet:

A mult évi 28.769. sz. a. kelt körrendeletben felsorolt ünnepekhez, melyeken az izraelita tanulók az iskolai előadásokra megjelenni nem kötelesek, vagy ha megjelennek, írásra és rajzolásra nem kényszeríthetők, felveendő még a Sebuoth (pünkösöd) ünnepének két napja is.

Az izraelita tanulóknak a felsorolt napokon túl ünneplés ürügye alatt az iskolai előadásokról nem szabad elmaradniok s netaláni elmaradásuk indokolatlannak legyen tekintendő.

3. 1908. 67.943. sz. Az izr. tanulók Sukkoth-ünnep tárgyában.

Az 1876. évi 28.469 és az 1877. évi 28.769 sz. alatt kelt körrendeletben felsorolt ünnephez, melyeken az izr. tanulók az iskolai tanulásra megjelenni nem kötelezhetők, vagy ha megjelennek, az írásra és rajzolásra nem kötelezhetők, illetőleg az írás és rajzolás alól az 1885. évf. 49.225. és 1890. évf. 74.880. sz. rendeletben körülírt módon felmenthetők, felveendő még a sátoros ünnep (Sukkoth) kilencedik napja. 1908. dec 30.

— mégis lehetne együttműködésre rábírni az orth. és nem orth. vezér-férfiakat és ez, a hitk. tisztv. nyugdíjintézményének létesítésében. Ezen tisztán humanisztikus vagy szociális intézmény vezetését minden felekezeti árnyalattól függetlenül lehetne, mely magában foglalhatná minden hitközség összes fizetett hivatalnokait.

Már annyi fanatizmust fel nem tételezhetünk az orth. vezetőség-től, hogy ezt is perhorreszkálná; ha azonban ezt — várakozásunk ellenére — mégis megtennék, akkor — ha konzekvensek akarnak maradni — sem nekik, sem rabbijaik vagy más alkalmazottaiknak nem volna szabad oly biztosító intézetbe belépniök, melynek igazgatósági tagjai között nem-orthodoxok is vannak, pénzüket pedig szintén csak oly bankokba volna szabad elhelyezniök, melynek igazgatósága szin tiszta orthodox. Tehát még egyszer regisztráljuk, hogy a létesítendő nyugdíjintézmény kizárólag adminisztracionális szerve volna valamennyi magyarhoni hitközségnek, melyet az állam is annál könnyebben segíyezhetne, mivel a felekezet összes lelkészeit és kultusz-hivatalnokait foglalná magában.

Laikus ésszel és avatlan tollal ugyan, de a logikának egyszerű és keresetlen eszközeinek segítségével akarunk ama nehéz problémának megfejtésére rátérni, honnét és miből lehetne az ilyen intézmény megalapozásához szükséges anyagi eszközöket előteremteni.

Kiindulva abból a feltevésből, hogy ha egy „Sámesz“ 25—30 évig községét szolgálta és munkaképtelenné válik, ez a hitközségi budgetet legalább 5—600 kor. kegydíjjal terheli, bátran állíthatjuk, hogy minden község már *saját érdekében* is szívesen belépne az intézetbe, hogy ha tudni fogja, hogy a fenti összegnél kisebb összeggel valamennyi tisztv. és alkalm. nyugdíját biztosíthatja.

Alapul véve ama cenzust, hogy a hitközség a biztosítandó fizetésének 3%-át, utóbbi pedig annak 2%-át, tehát mindketten 5%-ot fizetnének, egy közepes hitk., melynek 4—5 hivatalnoka van 3—400 koronát fizetne a nyugdíjintézetbe.

Tudjuk azt is, hogy egy nyugdíjintézmény alapításához megfelelő alaptőke is kell; ennek előteremtési módját a következőkben adjuk: A hitközség és a tisztviselők megkezdik a rendes befizetést anélkül, hogy a befizetők 10 éven belül az intézettel szemben nyugdíjigényt támaszthatnának; csak 10 év után kezdődne a nyugdíjak rendes folyósítása. Miután statisztikai adatok csak annyiban állnak rendelkezésünkre, hogy Magyarországon jelenleg 561 anyahitközség és 1790 fiókhitközség van, csak a tapasztalat nyomán indulva, feltehető, hogy van Magyarországon

50	hitk.,	mely	500	K	évi	járulékot	fizetne
100	"	"	400	"	"	"	"
100	"	"	300	"	"	"	"
50	"	"	200	"	"	"	"
200	"	"	100	"	"	"	"

Ha e tételeket összeadjuk, eredményként évi befizetésekől 125,000 K-át kapunk, ez az összeg 10 év alatt 1.250,000 K-ra gyarapodna. Itt csak az átlagot és minimumot vettük, mert 1790 fiók és krb. 60 anyahitközséget a táblázatba fel sem vettünk, pedig több mint bizonyos, hogy ezek 1—200 K átlaggal szintén belépnének. Az államtól elvárando szubvenciót sem számítottuk, pedig több mint bizonyos, hogy ezt is megkapjuk. Az elhelyezett pénzek kamatját, melyet szintén számításunkon kívül hagyunk, nézetünk szerint — addig míg a nyugdíj folyósítása be nem következik — segélyezésre lehetne fordítani. A matematikusnak dolga leszen majd egy nyugdíjtervezet részleteiben is kidolgozni s ennek figyelmébe ajánlhatjuk ama előnyös körülményt, hogy a rabbitól kezdve minden hitk. tisztviselő és alkalm. érdeke, hogy minél tovább szolgálatban maradjon, mert nyugdíjazás esetén az összes mellékjövedelem elesik.

Ismételjük: hogy ha egyebekben nem is sikerülne a három árnyalat között az egységet megteremteni, ezen intézmény létesítésében orth. és nem-orth. hitközségek bátran közreműködhetnének, mert az anyagiak koncentrálása itt sokat jelentene. De akár velők, akár nélkülok, a nyugdíjügy halasztgatása bűn, megbocsáthatatlan mulasztás; minden nap újabb bűn, minden nap újabb nyomor; mert az idő meg nem áll; hitk. tisztviselők és alkalmazottak ezrei ott görnyedeznek a szent szolgálatban napról-napra, évről-évre, míg csak egyszerre összeroskadnak és nincs, aki gondjukat viselné. A sok köny és keserv, amely a hitk. tisztv. özvegyeinek és árváinak szeméből és lelkéből fakad és a halálos ágyon hörgő, családjuk bizonytalan jövője miatt meghalni nem tudó családapák nevében könyörgünk azokhoz, kiknek kezébe sorsunk le van téve: *létesítsétek a nyudijintézetet*, de minél előbb!

Különfélék.

Az új választási törvényjavaslat és a zsidók. A választási törvények természetesen mindenütt a haza java cégére alatt készülnek és fogadtatnak el, de azért határozottan osztályok érdekének és kárának célzatai érvényesülnek bennök, amit a most benyújtott választási törvényjavaslat készítői és hívei különben nem is tagadnak. Jogosult hát

az is, ha a törvényjavaslatot abból a szempontból is tekintjük, mit hoz a zsidó vallású polgároknak, kibővíti-e a zsidó választók körét, avagy megszorítja-e?

Hogy biztos ítéletet mondhassunk erről, természetesen szükséges volna a részletes statisztikai adatokat ismerni, melyek az anyagot felekezetek szerint is feldolgozzák, de melyek valószínűleg alig fognak közzététetni. Mert hiszen majdnem bizonyos, hogy tagadni fogják, hogy felekezeti szempontok is befolyásolták a javaslat pontjait, de, mondhatnók, „több mint bizonyos“, hogy az a letagadott szempont erősen érvényesült, amin csodálkozni sem fogunk, ha visszaemlékezünk arra a tényre, hogy a gróf Andrássy-féle pluralis-rendszerű javaslat ellen nem utolsó argumentum az volt, hogy általa a zsidó szavazatok száma erősen megnő és a kormány elvégre szívesen tesz meg mindent, hogy javaslatát legalább e szemrehányás ne érje . . .

Tiszta képünk a zsidó választók számának jövőendő alakulásáról tehát nem lehet, de van a törvényjavaslatnak egy paragrafusa, mely figyelmünket e tekintetből erősen leköti. Az 50. §. 2-ik kikezdése ugyanis azt mondja :

„Az irni és olvasni tudás az összeíró küldöttség előtt a magyarokon kívül más olyan nyelven is igazolható, amelyet az illető helyen tömegesen használnak.“

Felmerül hát a kérdés, azok az északkeleti és erdélyi zsidók, kik magyarul irni és olvasni nem tudnak, tótul, ruthénul vagy oláhul szintén nem, de tudnak zsargon németiséggel irni és olvasni — és ezek száma nem csekély — a hivatalos analfabéták sorába kerülnek-e, avagy el fog-e ismertetni a zsargon is oly nyelvnek, melynek ismerete mellett a kisebb adócenzus követelménye érvényesül? Figyelemre méltó, hogy az amerikai Egyesült-Államok, akik bizonyos koru bevándorlóktól szintén megkövetelik az irni- és olvasni tudást, a zsargont már régen elismerték élő nyelvnek.

A törvényjavaslat szövegéből különben a zsargon nyelv kizárása nem volna indokolható, hisz azt, hogy a zsargon élő nyelv, senki sem tagadhatja, aki tudja, hány millió ember beszél és ír zsargonul, hogy állandóan jelennek meg e nyelven napilapok, regények, sőt szindarabok is és hogy színházak léteznek, — ha nem is minálunk, — hol állandóan játszanak ezen a nyelven. Legfőlebb arról lehetne vitatkozni, hogy mit jelent ez, hogy ez idegen nyelv abban a helységben „tömegesen“ használtatik, de ez a kifejezés ugysí fog valamilyen hivatalos magyarázatban részesülni, mert anélkül a többi nyelvek tekintetében is tág tér nyílnék állandó egyenlenségre.

Mindezek dacára azonban, őszintén szólva, még sem igen hisszük, hogy a zsargon nyelven való írni- és olvasni tudás megadja majd a jogot a kisebb cenzushoz, hisz a nyilvánosságban alig lesz hathatós szószólója annak a, véleményünk szerint nem csekélyszámu zsidó polgárnak, kik Beregben, Máramarosban és a szomszédos megyékben a választójogra igényt tarthatnának zsargon ismeretük révén. Nem vagyunk ugyanis Angliában. Ott a zsargonul beszélő bevándorlottra is vannak tekintettel, minálunk a benszülöttre sem. Igaz, nem tudnak magyarul. De miért nem állított az állam már évtizedekkel ezelőtt iskolákat és miért nem törődött az iskolalátogatással?

A pesti izr. hitközség oktatásügye. A napokban hagyta el a nyomdát a pesti izr. hitközség oktatási értesítője, amely évről-évre újév táján megjelenvén, az ország legnagyobb hitközsége oktatásügyének külső képét mutatja be.

A könyv 17 fejezetre oszlik. Az első, személyi rész a hitközség oktatási intézményeiben alkalmazott összes tanerőik névsorát adja, kiknek száma 141, ehhez járul még azoknak a száma is, akik a hitközség felügyeleti hatáskörébe tartozó u. n. külső vallásoktatásban működnek. Ezeknek száma 14.

A következő fejezetek a hitk. *fiúiskola* (heti óraszám 527, létszám 815), a *leányiskola* (heti óraszám 524, létszám 915), a *fiárvaház* (heti óraszám 225, létszám 280) és a *Wechselmann vakok intézetének* (heti óraszám 82, létszám 36) órarendjeit mutatják be. Itt csupán az tűnik fel, hogy az árvaházi iskolák heti óraszám 17 óra *többletet* mutat a tavalyi órászámmal szemben, ami a vallástani óráknak, — e tárgy tanításának intenzívebbé tételére, — nagyobb heti órászámmal történt beállítása folytán jött létre.

Az ez után következő részben, mely az „*általános vallásoktatás*” címet viseli, a hitközség területén (IV—IX. kerület) levő összes községi, állami, társulati és magán, nép és középiskolák vallástani órarendjét kapjuk. Ez oktatásra fordított heti óraszám 1547, szemben a tavalyi 1499-cel, amely 48 plus óra a növendéklétszámban és a zsidó tanulóknak (különösen elemi iskolákban) több osztályban történt széjjelszórása útján állott elő. Ezen intézetekbe járó tanulók létszáma a következőképen oszlik meg:

elemi iskolákba jár	13628	tanuló,	tavaly	13720	(— 92)
polgári iskolákba jár	5814	„ „		5731	(+ 83)
középiskolákba jár	5408	„ „		5121	(+ 287)
felsőker. iskolákba jár	2033	„ „		1814	(+ 219)
tanítónőképzőbe jár	23	„ „		24	(— 1)

A főváros IV—IX. kerületeiben levő iskolákban tehát 28962 tanuló (16259 fiu, 12703 leány) részesül vallásoktatásban, a tavalyi 28486-os létszámmal szemben ez 476 többletet mutat.

A könyv kiegészítő részét képezik azok a fejezetek, amelyek az ifjúsági istentisztelet, liturgiai gyakorlatok, héber és talmudtóra iskolák statisztikáját mutatják be. A héber iskoláknak nagyobb mérvű látogatottsága tette szükségessé e tanfolyamok újjászervezését és fokozatos kiépítését.

A tanítás ellenőrzésének intenzívebbé tétele érdekében szerveztetett a szakfelügyelői intézmény.

E munkásságban segítkezik a rabbiság is, kiküldött képviselői és a kerületi iskolaszéki bizottságok — elnökei és tagjai útján. (XI., XII. és XIII. fejezetek.)

Községi segély hitfelekezet részére. A népiskolai közoktatásról szóló 1868. évi XXXVIII. t. c. 25. §-a, továbbá a vallásfelekezetek viszonzosságáról szóló 1868. évi LIII. t. c. 23. §-a kimondja, hogy ha valamely község a kebelében fenálló valamely hitfelekezeti iskolát a község vagyonából és jövedelméből fentart, avagy segíyez: ebben a segélyben minden ottan létező vallásfelekezet iskolája *igazságos arány* szerint részesítendő. Egy vidéki község a kebelében fenálló görög-katholikus iskola részére 1000 korona, az evangélikus-lutheránus iskola részére pedig 6000 korona segélyt állapított meg. A görög-kath. egyház, mint iskolafentartó, a törvényhatósági bizottság ezen határozata ellen panasszal fordult a közigazgatási bírósághoz, az 1896. évi XXVI. t. c. 48. §-a alapján. (A közigazgatási bíróság előtti eljárásnak helye van, a törvényhatósági bizottságnak azon határozata ellen, mellyel a különböző felekezeteknek a községi segélyben való arányos részesítéséről intézkedik.) Panaszát azonban nem úgy formulázta, hogy: ha az evang.-luth. iskola 6000 koronát kap, úgy az *igazságos arány* szerint a görög-kath. iskola számára ilyen vagy olyan összeg utalandó ki; hanem kifejezetten elismerte, hogy a neki juttatott 1000 kor. segélyt magára nézve nem tartja sérelmesnek, ellenben az evang.-luth. egyház részére megszavazott 6000 kor. segélyt tartja túlmagasnak és kéri, hogy ez a görög-kath. hi.felekezetnek adományozott 1000 kor. segély arányában 2333 kor. 33 fill.-re szállíttassék le. A közigazgatási bíróság 1912. ápr. 16-án kelt 2220/1912 K. számú ítéletével a panaszt érdemi elbírálás nélkül visszautasította és kimondta: „Az a község-beli hitfelekezet, mely a neki juttatott községi segéllyel megvan elégedve, az 1896: XXVI. tc., 48. §-a alapján nem panaszkodhatik

azért, hogy a község egy más hitfelekezet vagy felekezeti iskola részére tulságos sokat szavazott meg és nem kérheti azt, hogy ez a segély a neki juttatott segély arányában leszállíttassék.

(Dr. G. Zs.)

A bécsi hitközség költségvetése 1913-ban. A bécsi hitközség 1913. évi költségvetése már megállapított és elfogadott. Adataiból a következőket közöljük: Az egész költségvetés kerekszámában 3.327,000 K bevételt és 3.452,000 K kiadást s így 124,000 K hiányt tüntet fel, részleteiben pedig következőkép alakul. Templomok, kultur- és rituális-ügyek 650,000 K-t, tanügy 411,000 K-t vesz igénybe, a temetőkezelés 502,000 K kiadás mellett 941,000 K bevételt, a kórház 248,000 K bevétel mellett 457,000 K kiadást, a jótékonyosság 410,000 K kiadást tüntet fel. Pénz- és kezelési-ügyi 720,000 K kiadással és 1.639,000 K bevetéllel szerepel, mely bevételből 1.550,000 K kultuszadó címén van előirányozva. Jellemző, hogy a kultuszadó tekintetében ott sem rózsások a viszonyok, mert p. o. 1912-ben 1157 új adófizetőtől 44,000 K folyt be, de már 1913-ra 960 adófizető halálozás, elköltözés, elszegényedés, áttérés stb. okából 80,000 K-nyi adóösszeggel törleendő. A hitközség új feladatai közt a legnevezetesebb a gyermekkórház építése és egy új temető berendezése, miután a telket a hitközség már megvette.

Segítség a török zsidóknak. Az ICA (Jewish Colonization Association) elhatározta, hogy Törökországban zsidó kisiparosok és kiskereskedők részére előlegbankokat alapít. A főzlet Konstantinápolyban legyen és fiókokat alapítson. E bankok tőkéje 1.150,000 frank összegig egészíthető ki. Az ICA ilyen bankokat Galiciában is alapított és ezek nagyon áldásosan működnek.

Morris Rosenfeld, az Amerikában élő híres zsargon költő most tölti be 50. életévét. A zsidó zsargonköltészet kedvelői ez alkalomból mindenfelé ünnepélyeket rendeznek a kiváló zsargon költő tiszteletére.

Müller Henrik Dávid, a kiváló zsidó orientalista, a bécsi egyetemen a sémi nyelvészet tanára, december 21-én 66 éves korában meghalt. Müller a bécsi zsidó rabbiképzőben is működött, ahol héber nyelvet és zsidó vallásbölcsestet adott elő.

A német zsidóság egysége. Berlinben a minap egy szervezet alakult, amelynek célja, hogy a német zsidóságot a pártokra szakadás veszedelmétől megóvja és ezáltal az egységét biztosítsa. A komité tagjai a legkülömbözőbb pártállású egyének.

Zsidó iskolamuzeum Palesztinában. A palesztinai tanító-egyesület jeruzsálemi fiókja Jeruzsálemben paedagógiai muzeumot létesít, amely három csoportban gyűjti össze anyagát. Az első a történeti osztály, amely Palesztina iskolaügyének történetét és fejlődését mutatja be, a második a tanszerek, tankönyvek és paedagógiai munkákat foglalja magában, a harmadik az iskola egészségügyére vonatkozik.

A jeruzsálemi héber gimnázium, az iskolát fenntartó egyesületnek november 30-án tartott gyűlése elé terjesztett jelentése szerint öröndetesen fejlődik. A jaffai testvérintézet tulzsufoltsága folytán a tanulók létszáma növekszik, sőt külföldről is elég gyakran jelentkeznek tanulók. A tantestület jelenleg 11 tagból áll.

Az angol zsidók utlevele Oroszországban. Oroszország, mint ismeretes, a külföldi zsidó kereskedelmi utazókkal is úgy bánik, mint saját zsidó alattvalóival. A szabad közlekedés e korlátozása ellen Amerika annak idején erőlyesen tiltakozott. E dicséretes liberá-lizmusával azonban magára maradt. Mert nemcsak hogy Poincaré, francia miniszterelnök adott az ezen ügyben hozzá intézett kérelemre elutasító választ, hanem Angliában is hasonló sors érte a kérelmezőket. Az Anglo Jewish Association és a Board of Deputies egyesülten terjedelmes memorandumot nyújtották át Sir Edward Grey külügy-miniszternek, amelyben az orosz hatóságok törvénytelenségére hívták fel figyelmét. A külügyminiszter levélben válaszolt, amelyben kijelen-tette, hogy az 1881-ben kötött szerződést az érdekek veszélyeztetése nélkül most nem bonthatja fel. A kérelmezők új memorandumban fordultak a külügyminiszterhez és kifejtették, hogy Oroszország még az 1881. szerződést sem tartja be, mert az angol zsidó még a lábát sem teheti be Oroszországba, mire a külügyi hivatal kereken kijelen-tette, hogy nem hajlandó vitatkozni.

A bukovinai zsidó egyetemi hallgatók anyanyelvéről és nemzetiségéről érdekes adatokat közöl dr. Saghin, a csernovitzi egyetem lelépő rektora. Az összes hallgatók száma az elmúlt semes-terben 980 volt, ezek közül 443 zsidó. Anyanyelvre nézve a zsidó hall-gatók így oszlanak meg : 267 német, 47 román, 105 ruthén, 22. lengyel, 1 magyar, 1 angol és 2 francia. Zsidó nemzetiségűnek 159 egyetemi hallgató vallotta magát.

Zsidó philantrop szobra. Besancon francia város elhatározta, hogy Weil-Picard nevű zsidó polgárának emlékére, aki a várost sok jótékonyági intézménnyel gazdagította, szobrot emel.

Palesztinából. Jaffában az elmúlt hetekben avatták fel a *zsidó tanítónőképző-intézetet*, melyet a hírneves héber író, Levinszky után neveztek el, nagy ünnepélyességgel. Az intézetnek máris 26 növendéke van. A tanterv nagyjában azonos az európai hasonló intézetek tantervével, tannyelve pedig a héber. — Az alsó-galileai kilenc zsidó gyarmat gazdái „*mezőgazdasági egyesületet*“ alakítottak.

Zsidó hitközség Kongóban. Elizabethvilleben az utóbbi napokban tartatott meg a katangai (belga Kongo) hitközség első közgyűlése. A hitközség, melynek 75 tagja van, két telket szerzett, templom és temető céljaira.

Irodalom.

Feuerstein Avigdor héber költeményei (Budapest 1912.) (f.) Az osztályozó irodalomtörténet nagy zavarban lesz, hogy mitévő legyen ezzel az irodalmi termékkel, hogyan értse meg ennek a keletkezését és mivel magyarázza meg hirtelen fölbukkanását. Akadt ugyan eddig is elvétele néhány kísérlet e téren, de ezek egyáltalában nem okozhatnak az irodalomtörténetnek fejtörést. E költeményes kötet megjelenésének külsőségei is oly szokatlanok, hogy gondolkodásra készítetik az embert. Magyarországon, a zsidó kultúrtörékvésektől távol eső területen, sőt Budapesten, ahol a héber nyelvet csak azok értik, akiknek ez a tudásuk kenyerük, egy helybeli nyomda fényes kiállításában héber költeményekkel lép elő egy eddig ismeretlen ifju. Minden támogatás nélkül (a cionista szervezet csak címnek figurál a könyvön), egyedül, a maga erejére támaszkodva. Mit is kereshet nálunk egy héber költő? Kihez szól, kinek dalol olyan helyen, ahol a zsidó könyvesboltokban az imakönyv képviseli a héber irodalmat. Kiknek lelkében akar visszhangot kelteni lantjával ott, ahol meg sem értik nyelvét? Valóban nagy szerénység és önfeláldozás kell ahhoz, hogy a költő pusztában elhaló szó gyanánt szórja szét költészetének termékeit. Mert itt le kell mondani megértésről és különösen elismerésről. „Erők pazarlása a dal” — mondja Feuerstein. Az ő dala itt a legcéltalanabb pazarlás. Ha ódát ír valamely nemes fajrokonának tiszteletére, akkor el nem marad a nyomatékos elismerés, de ha héberül harsog, kesereg, zokog, még az iskolás gyerekek sem fogják szegény nevét ismerni, mert verskötetét még jutalomkönyv gyanánt sem oszthatják ki a kitűnő diákok között. Nem jól választotta meg Feuerstein a helyet, ha babérta vágyik. Jobb lett volna a „Siloach” előkelő lapjain megmaradni és tovább is az orosz ghettóhoz szólni, ott megértették, vagy legalább olvasták volna.

De így nemcsak saját hazájában nem lehet próféta, hanem másutt is ismeretlen marad. Pedig Feuerstein a próféták ihletével, lelkesedésével és tüzével ostromolja népét és medítál multja és jövője fölött. Feuerstein minden ízében lírai természet, aki minden érényeivel és hibáival dalainak középpontjában áll, aki a maga érzelmeit, szenvedéseit, vágyait, csalódásait, haragját, elkeseredését és csak ritkán örömeit variálja a legváltozatosabb hangokon, de a dikciója, hangjának emelkedettsége, sokszor rapszodikus volta határozottan a prófétákra emlékeztet.

Költeményeinek első csoportja a zsidó népnek szól. Harc az eleme: „harcolok a multtal és halálthozó jövőtökkel“. Mint egy próféta sujt le népe közé, hogy szemére lobbantsa hibáit, „még a sirból is eljön, hogy hallassa hangját“. Ha ezeken a hurokon játszik, akkor erős a hangja, szenvedély, keserűség tör ki belőle. De ha lelkesedik a föléledő zsidó szervezeten, akkor áradozik a csodálattól, megittasul az új tüneménytől, mert „ilyen még nem volt soha“. Azzal, hogy ezeket a költeményeket tette a gyűjtemény élére, talán azt akarta jelezni a szerzőjük, hogy ő elsősorban a zsidó nép, a zsidó nemzet költője. Ami ezeken kívül van a gyűjteményben, az csaknem mind szerelmi dal, amelyekben gyakran féktelen vágy és szenvedély jut kifejezésre.

Mindez pedig egy sajátságos, a héber költészet berkeiben alig hallott hangon csendül felénk. Semmi érzélgősség, sehol zsidó szellemesség, élc, guny, szatira, amely vonások a héberül és nem héberül író zsidó költőkből kicsengenek, hanem minden sorából, minden szavából, ritmusából az akarat, az erő, a dac sugárzik ki. Feuersteinben, a héber költőben, kevés van abból, amit mi rendszeren a zsidó típusban keresünk és találunk. Nyelve, gondolkodása sem a reminiscenciákkal, célzásokkal telt talmudi héber nyelv, hanem egy minden mellékgondolattól ment — ha lehetne mondani — tiszta héber nyelv, amelyen, igaz, sok erőszakot követ el. Mert nemcsak a versben, a strófa fölépítésében, sorban és ritmusban, de nyelvművészetben, sokszor művészkedésben is Ady Endre a mintaképe. Ha nyomokat és hatásokat keresünk nála, akkor inkább Petőfi és Adyra, mint Bialik és Csernochovszkyra bukkanunk. Azért éri Feuersteint az a végzet, hogy a Petőfi nemzete nem érti a nyelvét, a Bialik népe pedig nem érti a hangját.

Pedig Feuerstein e verses kötetében olyannak mutatkozik, mint akitől még értékeset várhatunk. Ha kiheverte majd az Ady-lázt, amelyben az unalmasságig ismételt sorokat, szavakat, ha mérsékli majd szónoki páthosztát, amely miatt versei szónoklat-töredékek gyanánt hatnak . . . hisszük, hogy lantja a héber költészet oszlopai közé emeli.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága ezennel pályázatot hirdet:

1. a **Bauer Mór és Fanny**-alapítványból két, egyenkint 380 koronás, esetleg négy, egyenkint 190 koronás segélyre, helybeli szegény özvegyek támogatására, vagy kiházasítási segélyül árva leánynak, esetleg valamely arra méltó személy, vagy család nyomorának enyhítésére;

2. a **Deutsch-Wittenberg**-alapítványból egy 152 K-nás kiházasítási segélyre az alapítók rokonai számára;

3. az **Ehrlich Bernát**-alapítványból egy 216 K-ás kiházasítási segélyre, az alapító rokonai számára;

4. a **kövesgyüri lovag Freystädtler Antal**-alapítványból több, különböző összegű segélyre, kizárólag az alapító, vagy neje oly izr. vallásu szegény kiskorú rokonai számára, kik kézműves, vagy gazdasági pályára óhajtanak lépni, a tanítási díjak, vagy önállósítás esetén az első berendezés költségeinek fedezésére. A folyamodványok bármikor benyújthatók;

5. a **Gráner Jónás**-alapítványból egy 1596 koronás kiházasítási segélyre, az alapító rokonai számára (a segély elnyerőjének augusztus hó 13-án kell esküvőjét megtartania);

6. a **Haas Joachim**-alapítványból egy 1080 koronás kiházasítási segélyre, kizárólag pesti, vagy óbudai szegény rokonai számára;

7. a **Haiduska Károly** alapítvány kamataiból egy 380 koronás kiházasítási segélyre;

8. a **Hay Ignác és Rozália**-családi alapítvány valamennyi pályázó között egyenlő arányban megosztandó, 360 koronát kitevő kamataira, melyekre az alapítók következő leszármazottai tarthatnak igényt: Hay Nina férj. Kramer Rudolfné; Hay Szidónia férj. Hay Gyuláné; továbbá az ezektől leszármazó gyermekek: Kramer Ilona férj. Spitzer Ignácné; Kramer Vilma, Kramer Margit férj. dr. Fried Vilmosné; Kramer Jenő; Hay Aranka férj. dr. Hecht Ernőné; Hay Mariska férj. Altstädter Béláné és Hay Piroska, valamint ezeknek leszármazottai. A jelentkezők közül azok, akik szegénységüket hatóságilag igazolják, kétszeres részt kapnak;

9. a **Hay Mihály L.** alapítvány kamataiból két, egyenkint 360 korona összegű segélyre az alapító vérrokonai számára. (Tekintettel arra, hogy a közelebbi rokon a távolabbi rokonnal szemben elsőbbséggel bír, a rokonság foka is igazolandó);

10. a **Hegner—Friedmann**-alapítvány 1500 korona kamataira, kizárólag zsidó vallásu *elszegényedett* budapesti kereskedő, vagy iparos számára. A kamatok két pályázó között az előljáróság által meghatározandó arányban megoszthatók. Az alapítók igazolt vérrokonai elsősorban fognak figyelembe vétetni;

11. a **Holitscher Farkas**-alapítványból két, egyenkint 76 koronás kiházasítási segélyre, elsősorban árva leányok számára ;

12. a **Klepetatsch Ignác**-alapítványból egy 171 koronás kiházasítási segélyre, szegény árvaleány számára ;

13. a **Koronázási jubileumi alapítvány** 800 kor. kamataiból esedékes, több pályázó között megosztható ösztöndíjra, szegénysorsu, izr. vallásu magyar művészek, esetleg művésznövendékek számára ;

14. a **megyeri Krausz Lajos**-alapítványból egy 760 koronás kiházasítási segélyre, az alapító rokona számára ;

15. a **Kunewalder L. M. és F. M.**-alapítványból 10—40 koronás három hónap alatt visszafizetendő kamatmentes kölcsönökre, kiskereskedők, házalók és piaci árusoknak. A kérvények bármikor benyújthatók ;

16. a **Leopold Ignác és Katalin**-alapítványból egy 182 kor. 40 filléres kiházasítási segélyre ;

17. a **Müller Ignác és Rozália** alapítványból egy 152 koronás kiházasítási segélyre az alapító egy (legfeljebb 4 izigleni) rokona számára, kinek esküvőjét Sebuos ünnepéig meg kell tartania. Ilyen pályázó hiányában a segélyre nem rokonok is tarthatnak igényt, ezek között azonban elsősorban egy oly **árva-leány**, kit a pesti izr. nőegylet leányárvaháza nevelt föl, másodsorban pedig egy a kereskedő osztályhoz tartozó szülők leánya fog figyelembe vétetni ;

18. a **Neuschloss-Benvenisty**-alapítványból egy 190 koronás kiházasítási segélyre, szegénysorsu leány számára (a segély elnyerőjének október 23-án kell esküvőjét megtartania) ;

19. a **Pollák Jakab**-alapítványból egy 152 koronás kiházasítási segélyre ;

20. a **Pollak Leon és Laura**-alapítványból egy 950 koronás kiházasítási segélyre az alapítók rokona számára, (rokonpályázó hiányában, nem rokonnak csak 570 kor.)

21. a **Reich Ármin és Blau Fanny**-alapítványból egy 470 kor. 25 filléres kiházasítási segélyre szegény rokon, vagy árvaleány számára (a segély elnyerőjének augusztus hó 22-én kell esküvőjét megtartania) ;

22. a **Reich Gábor és Sarolta**-alapítványból két, egyenkint 380 koronás kiházasítási segélyre, az alapítók rokoni számára (R. Gábor rokonának június hó 8-án, R. Gáborné rokonának pedig augusztus hó 13-án kell esküvőjét megtartania) ;

23. a **Schnitzer Dávid**-alapítványból két, egyenkint 465 korona 50 filléres kiházasítási segélyre ;

24. a **Schossberger-Deutsch**-alapítványból egy 262 korona 20 filléres kiházasítási segélyre (a segély elnyerőjének július hó 4-én kell esküvőjét megtartania.)

25. a **Spitzer Gerzson**-alapítványból egy 1350 koronás kiházasítási segélyre az alapító rokona számára.

26. a **Wahrmann Sándor**-alapítványból egy 1368, esetleg két 684 koronás kiházasítási segélyre kizárólag az alapító szegény rokonai számára ;

27. a **Weisz Jakab és Johanna**-alapítványból egy 144 korona 40 filléres kiházasítási segélyre az alapítók rokonai számára ;

28. a **Wolfner Gyula és Karolin**-alapítványból egy 304, esetleg két 152 koronás kiházasítási segélyre az alapítók rokonai számára.

A kellően felszerelt és a folyamodók pontos lakáscímét is feltüntető folyamodványok valamennyi alapítványra, március hó 15-ik napjáig az alulírott előljáróssághoz küldendők, kivéve a 4. sz. a. Freystädtler és a 13. sz. a. Kunewalder alapítványt, melyekre a kérvények az év folyamán bármikor benyújthatók, **Elkésetten beküldött folyamodványok nem fognak figyelembe vétetni.** A folyamodványokhoz mellékelendők: születési, szegénységi bizonyítvány, hiteles okmányok a vérrokonság igazolására. **Kiházasítási** alapítványokra folyamodóknak a fentiekén kívül még az eljegyzést igazoló tanusítványt, míg a **Freystädtler** alapítványra folyamodóknak a gazdasági, vagy ipari tanintézet látogatási bizonyítványát, vagy az illetékes iparhatóság által láttamozott tanoncszerződést, **ösztöndijért** folyamodóknak pedig iskolai bizonyítványaikat is kell csatolniok.

Kiházasítási alapítványokra csak **eljegyzett** hajadonok pályázhatnak. Azok, akik a felsorolt alapítók valamelyikének nem rokonai, az alapítvány megnevezése nélkül, csupán „*valamelyik kiházasítási alapítványra*“ pályázhatnak. Ezek azonban csak *helyben lakó leányok lehetnek.*

Az egyes kiházasítási segélyek elnyerői kötelesek lesznek házasságukat a zsidó vallás szertartásai szerint egyházilag is megáldatni és pedig az esketési határidőhöz kötött alapítványi kamatok elnyerői az ott jelzett határnapon, a határnap nélkülieké pedig 1913. év végéig.

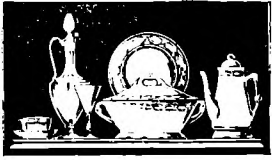
Azon pályázó mennyasszony, ki a pályázat eldöntése előtt házasságot kötött, a segélyre való igényét elvesztette.

•Bővebb felvilágosítás Gábor Gyula dr. hitközségi ügyész hivatalos helyiségében (VII., Sip-utca 12. I. 7. sz. alatt) bármely hétköznapon d. e. 9—1 óra között nyerhető.

Budapesten, 1913. január hó 1-én.

A pesti izr. hitközség előljáróssága.

Hüttl Tivadar porcellán-
gyáros
és nagykereskedő

Cs. és
kir.
udvari
szállító

BUDAPEST, V., DOROTTYA-UTCA 14.
Kívánatra árjegyzék

**MODERN
CSILLÁROK**
villamos berendezések
Gutfreund Dezső
elektrotechnikus
BUDAPEST,
Telefon 81-86. VI., Révay-u. 12. Telefon 81-86.

משכר Kokusszir,
növényfaj és mindenféle fűszerárak
nagyban és kicsinyben a legolcsóbb
napjár mellett. Referenciákkal a buda-
pesti orthodox rabbiság szolgálat
Megbízható és legolcsóbb bevásárlási forrás!
Friss vaj és mindenféle sajtok כשר
egész ROTH A. és FIA utóda
éven át. **GLÜCK DÁVID**
Budapest, VII., Dob-utca 34.

Dreher Ignác és Fia
Finom aczélárak-gyára
Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 14.
ALAPITTATOTT 1845-İK ÉVBEN.
Szolid beszerzési forrás, ugymint
zsebkecsék, mindennemű ollók,
konyhakécsék, asztali és gyümölcs-
evőeszközök, körömápolási és
borotválkozó-eszközök, továbbá
kertészeti és gazdasági eszközök

„Unio“ élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövet-
kezet (ezelőtt Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI.,
Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. F. évi november
havában 1.379.400 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be
és 1.224.300 K értékű új biztosítási kötvény állított ki.
Biztosított összegek fejében 145.357 K 31 fillér fizetett ki.
1912. január 1-től november 30-áig bezárólag 19.953.090 K
értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 16.763.900 K értékű
új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében
a folyó évben 1.789.330 K 30 fillér és az intézet fennállása
óta 20.268.213 K 56 fillért fizetett ki. Ezen intézet az
élet- és gyermek-biztosítás minden nemével foglalkozik a
legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

TÖRÖK A. és TÁRSA BANKHÁZ részvénytársaság
Vásároljunk osztálysorsjegyet a Török-palotában
Budapest, IV., Szervita tér 3. szám.
Fiókok: VI., Teréz-körút 46, Telefon 24-27. V., Váci-körút 4, Telefon 11-58.
Távirati cím: „Törökék“ Budapest.

BERGEL ANDRÁS

cserépkályhás mester
Budapest, VII., Ákácfa-u. 27.

Ajánlom legjobb minőségű kályháimat a legmodernebb stílusban és színben. - Elvállalok mindenféle kályhaátalakítást, javítást a legjutányosabb árban. Továbbá elvállalok új épületek berendezését is a legjutányosabb árban. :: ::

Bayerlax ■

egy enyhe, biztos hatású hashajtó
Egy doboz 1 korona

BAYER gyógyszertár

Budapest, VI., Andrásy-ut 84
Fhg. udvari szállító.

STECKLER JÓZSEF

Specialista
képkere-
tekben ::
és luxus
butorok-
ban. :: ::

□□□□□□

BUDAPEST,
VII., Sip-utca 17

Csillárkiárusítás!

**Wolfram-
lámpa**

kor. 1,20

WEISZ, villamos-vállalata

Népszínház-utca 19. Vig-utcai oldal.

Villany és gázra 50%
engedménnyel.

Szerelések és átala-
kítások vállaltatnak.

Hufler és Kalech

: nap- és esernyőgyár :
BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI-U. 9.

Ajánja dusan berendezett raktárát sa-
ját k szítményű nap- és esernyőkben.
Nagy választék valódi francia fűzőkben.

:: Nagy raktár szőrmeárukban. ::

!! Javítások és áthuzatok a legolcsóbb
árak mellett elfogadtatnak. Minden-
féle átalakítások elfogadtatnak. !!

Használjon!

Szaggatás, fejfájás, oldalfájás,
hát- és derékfájdalmak ellen
dr. BOROVSKY-féle kellemes illatu

■ ■ BOROLIN-t. ■ ■

Ára 80 fillér — Próbauveg 50 fillér.

Mosakodásra: szépitő Borolin-szappant

és legjobb fertőtlenítő 30 és 80 fillér.

Ára darabonként Borolin-cukorkát

Nyálkaoldásra, köhü-
gés és rekedtség ellen

Ára csomagonként 20 és 40 fillér.

Kapható mindenütt.

Sziveskedjék megrendelésénél hivatkozni
a Hitközségi Szemlére.

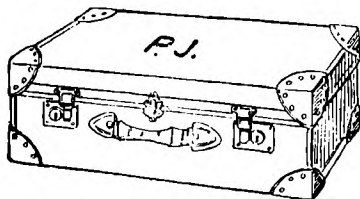
PAPEK JÓZSEF

csász. és kir. udvari szállító

bőröndös és
finom bőraru

::: gyártó :::

BUDAPEST, VIII.,
Rákóczi-ut 11. sz.

Kizárólag jobb minőségű áruk.
Budapest legnagyobb szaküzlete.